

Mulke Seltsi inimese saive Ummulin kokku

Ku kalender näitap, et kätte Kom jõudan ilus suvistepühä, saave egä aaste kokku mulgi üle Eestimaa. Mulke Selts kõrraldep joba paar aastekümnet sel aal kihelkonnapäevä. Siikörd olli kokkusaamine 24. mail Elme kihelkonna ja kõrraldive sedä Tartu kogukonna mulgi. Latsin olli 130 Mulke Seltsi liiget ja muu rahvas pääle selle.

Enne pidu tulli raasike mulgi tüüasju kah aade. Kogunime Tõrva kirik-kammersaali, mida Ilmar Kõverik lubas meil lahkeste kasute. Esiki kohvi olli tal meie tulekus valmis tettu. Sääl me pidäsime ärä Mulke Seltsi aastekuunoleku ja viisime läbi Mulke Seltsi vanembe ja vanembkonna valimise. Mulke Seltsi vanembes jäi iki edesi mede senine kavva-aigne ää vanemb Kaupo Ilmet. Vanembkonna om nüid Leili Weidebaum, Ain-Hillar Arnim, Anne Järv, Elvi Kirsipuu, Enel Pehap, Sirje Siniloo, Meeta Meltsas, Jaanus Jaama, Valve Luuka, Eha Kard, Eino-Jüri Laarmann ja Laine Raud.

Pääle kuunolekut sõitsime bussege Tõrvast Ummulise ja sääl

Mulke Seltsi liikme ja nende sõbra 24. mail Ummuli mõisa ihen. Pilt: Kristi Ilves

me ollimegi ülejäanu aa päeväst. Elme kihelkonna oleme me mitmel puul jõudan olla, aga Ummulin es ole viil enne ollu kah. Koolimaja ehen olli edimelt pidulik akatus. Ummuli vallavanemb Enn Mihailov ja kultuuri- ja nuursuutüü asjamiis Anne Pai võtsive meid kikki lahkeste vastu. Meid tervit kah Mulgi Kultuuri Instituudi juhatei Kaja Allilender.

Ummuli Põhikooli direkturi kohusetäitja Ene Vent ja tõise

kooliõpetejede teive meile ilusa uvireisi müüdä mõisat ja ku iluste na viil endit rõõvise ollive säädän – nagu peris mõisapreilide! Õpitubade naise ollive nõun meile näitame oma käsitüüd ja õpeteme mõne mulgi asja tege- mist kah. Näituses saime täädä, kudas mulgi kaaruspaela tetä.

Tikmise tüütua meister Maire Riit näidäs oma tüütuba. Tal olli joba valmis tettu peris pallu ilusit asju: päärätte, köögirätte, laudli-

nu ja kikulipse mulgi kaaruspaela mustrege. Neid sai vaadete ja võis omale ärä kah osta. Me es jõvva ärä imeste, et küll Ummuli naise teeve iki ilust käsitüüd.

Perästpoole astsive Ummuli mõisapargin püüne pääl üles Ummuli esitegevuslase ja kige perän akassive Lõõtsavägilase laulma ja mängma. Ilmake olli kah nõnda ilus, päev läbi paist päev ja sii tei ää tuju viil parembes.

Õhtu kodu poole sõiten kõnelime bussi pääl, et ku ilus päev meil iki olli. Ummuli inimese ollive mede vastuvõtmises pallu vaeva nännu ja pallu tüüd ärä tennu, aga na kik, kes sääl eläve, om üte ütlemede lahke inimese.

Meeta Meltsas

Mulke Seltsi Tartu kogukonna vanemb

„Arm“ kõnelep armastusest ja armest

10. juunil tuudi Alliste surnuaia ja kiriku vahel Annataren edimest kõrda rahva ette Siim Maateni kirjutet ja püüne pääle säet näitemäng „Arm“. Sii lugu kõnelep inimestevahelisest armust ja armest, mes me tüitstõise ihu või enge pääle võime jättä.

Lugu om katest vellest, kellest tüits om ilmarändur, kunsnik ja põgenik. Tõine veli eläp Eestimaal ja püünäp mede talupojatarkust au sihen oida. Elu lääp sedäviisi, et na mõlembe trehväve ütenukun oma latsepõlvetalu ja sääl saave akatuse tülide ja lepmise, mõistmise ja arusaamatuse. Vabakutseline näitlei ja kunsnik Siim Maaten (pallude jaos tuttav „Naabreplika“ järevilmist, kun ta mäng Kustit) olli esi puultõist aastet Eestist ärä ja rännäs ilma pääl ringi. Nõnda et näitemäng om otsapidi seot kah temä ende eluge.

Tükin mängive noore näitleja Artur Linnus (Zetode pillimiis), Katrin Kalma, Madis Mäeorg ja

Tiatretegemise iistvedäjel Siim Maatenil om ää miil, et Annatare om rämpsust puhtas saanu ja sääl om nüid nii püüne kui istmisekoha päält-vaatejile. Pilt: Kristi Ilves

auväärt Rita Raave. Üles astup kah naiskuur Rosin. Püüne taga teeve oma tüüd Kaisa Roover, Kristjan Suits, Villu Konrad, Matis Leima, Aapo Ilves ja Siim Maaten.

Näitemängukotuses valiti uhke, aga ajaambale jalgu jäänu Annatare Alliste surnuaia kõrvan. Kigepäält kanneti sääld keväde ütenu „Teeme ärä“ talgulistege

vällä ulka rämpsu, niideti einuune ümmerd maha ja parandedi Alliste valla abige katus ärä. Artur Linnus ütäl Mulgi uudistel, et kotus esi valis neid rohkemb ku nemä kotust. „Annatare uut midägi, mes ta uvveste ellu ärätes ja utsites uune kõrda tegeme.“

Kristi Ilves

Pilt: Meelis Sõerd

Annatare ehitedi XIX aastesaal kiriku aidas, koloosi aal oiti sääli tüüstusmaterjale, jahu ja rohujuhu. Eränemisaal ehitedi Eesti rahva annetuste toege ja kirikuõpeteje Kalev Raave iistvedämisege Alliste kirik uvveste üles. Raave väimiis olli sel aal näitlei Hans Kaldoja, kel tulli mõte, et kiriku ja just valla tettu Eesti edimese kristligu kallakuge kooli manu passis kõrts. Ta leid Talnast arhitekti ja Taanist ärimihe, kes lubas söögikotusse ja võorastemaja jaos raha. Ku tüüge pääle akati, tulli vällä, et oone om väige viletsan kõrran: palkest jagu tulli peris uus tetä ja panna ädäperäne katus. 1992.–1994. käimä minnu kõrdategemine jäi soiku, sest iistvedäjil sai ramm otsa.

Nüid om Alliste vallal Annatarege uvve plaani. Sinna tahetes tetä igävikumuseum, mes kõneles elust peräst surma. Sääl võis näidate, mes saap inimese kerest ja engest pääle elu lõppu. Uunen saas kah siit ilmast ärä minnu inimesi viimäts tii pääle saata.

Suure asja sünniveullest mõtetest

Vaadeten Siim Maateni näitemängu „Arm“, tulli pähä pallu mõttit kodust, kodumaast ja kodumaarastusest. Kes armastep oma kodumaad rohkemb, kas sii, kes siin sünnip, kasvap ja surep egä ei mõtlegi siit kunnigile mujale minna; või sii, kes käip laia ilma pääl ja tulep sös tänutunde ja laiembe silmäringige tagasi; või kogundi sii, kes lääp ärä, aga piap võöral maal kodukandi kiilt ja kombit rohkemb au sihen ku temä kodumaal eläve sugulise? Neile küsimustele ei ole ütte ja õiget vastust. Täädä om pallald sii, et väevõimuge ei saa kellegile armsas tetä ei maad, rahvast egä kiilt. Ku om armastus üte kotusse vastu ja suur tahtmine midägi ärä tetä, sös võive kah kige ulljulgembe plaani teos saia.

Siim Maaten tulli vällämaalt kodu tagasi ja näidäs, et ää pääleakkamisege saap suuri asju kõrda saata. Tore, et üits nuur miis om kirjuten näitemängu, mes panep ilmaelu pääle mõtleme. Viil toremb, et tänu sellele mihele ja näitemängule saap uvve elu üits vana ja auväärt oone. Muduki ei tetä siandsit suuri asju ütsinde ja kähku, a massinevärk om käimä tõugatu ja ku asjaosalise ärä ei väsi, saave soovi ja unistuse üitskõrd kah teos.

Pääasi om mitte mõtelde, et me oleme siin vaese, väikse ja saamatu. Kik suure asja om kunagi kellegi raasike ullust mõttest pääle akanu. Ku meil ei oles inimesi, kes julgeve suureld mõtelde, ei oles meil prilla Mulgimaal Abja ujulat, Mulgi pidusit, mede oma sõnaraamatut, Nava Lava egä Tõrva Loitsu. Nii kik om asja, ilma millete me saas akkame, aga ilma nendete ei kujutes me enämb oma elu siin ettegi. Sii omgi mede mulgi rikkus ja uhkus.

Loodame, et mulgi jonn ja uhkus aviteve teos saia kah järgmistel raasike ullul plaanel ja üitskõrd om meil tänu sellele Allisten igävikumuuseum, Elmen Mulgimaa külästuskeskus ja ümmerringi üits suur Mulgi vald.

Kristi Ilves
Toimendei

Omakultuuripäiv „Mulk Helme kihelkonnast“ ja II Mulgi vilmivestival

8.-10. maini toimusive Tõrva omakultuuripäevä, mis ollive kokku seotu tõse Mulgi vilmivestivalige.

Edimisel õhtal saadi kokku vana kinumajan, kus toimus päivi avamine. Laulse suur ühendkuur ja Mulgimaa tähtsa nõna võtsive sõna. Peräst avamist olli kigile vaatemes üles säetu vilm „Vanad ja kobedad saavad jalad alla“.

9. mai ommuku kogunesive Tõrva Mulgimaa erineve käsitüülise ja toidupakje. Algamen olli suur Mulgi laat. Lõõtsamängja Julius Vilumets lei valla pilliluu ja sellege alas ka konsertdiosa. Rahvale ollive esineme tullu kohaligu taidleje ja külälise kaugembelt kah. Mustla rahvatantsjede Kersti Vunderi juhendamisel paksive lõbusit tantsuetteastit, mis publikule eriti äste pääle lätsive. Samal aal juusseve kinun aga jälle erineve vilmi, mille luuja või tegevuskoha om kudagimuudu seotu Mulgimaage.

Kesklinnan olli üles säetu telk, mille all tutvustedi mulgi rõõvit, kiilt ja meenutedi Mulgimaa aalugu. Kohale ollive tullu Alli Laande, Kristi Ilves ja Tiina Jürgen. Suur atehh neile selle iist!

Mulgi meistre õpassive vilespilli tegeme ja näpunüüri põimma. Mulgipada olli aga siande

Elme kihelkonnapäeväle ollive tantsma tullu kah Tarvastu mulgi. Pilt: Andrus Abel

koht, kust inimese saive erinevit mulgi toite ressepte ja muduki maitsa mulgiputru ja ääd kama.

Kinumajan astseve püüne pääle gümnaasiumi latse, kes Eve Valliste juhendamisel ollive selges õpnu näitemängu „Kuningamäng“. Eve säädse luu kokku eepuse „Kalevipoeg“ ainetel ja muusika sääd manu Ave Visor. Kuni õhtu pimmeni juusseve kah kinun vilmi.

10. mai olli lastepäiv. Nukuvilmi ja Nukitsamiis lõbusive kinulina pääl latsi kellä kateni. Vilmivestivali aal kuulutedi vällä kah lühikside vilme võisteluse „Miu Mulgimaa“ võitja. Pääauina, uvve GoPro kaamera saive Tarvastu Gümnaasiumi 5. lassi latse vilmige „Tulnuk Mulgimaa pääl“. Vilmi vällämõtlet ja vilmite-

gemise iistvedäi olli Karl Kristofer Alp. Piret Karu vilmivestivali kõrraldeje puult üteli, et sii vilm olli äste läbi mõteldu, põneve sisuge ja kõrraliguld teos tettu.

Omakultuuripäevä saive oma otsa kohaligun kammersaalin, kus astse üles ansambel Noorkuu. Kõlasive a capella laulu ja kui poisi otsustive mikroveni kõrva panna ja ilma võimenduse laulda, jäi saal eriti kulleme. Küll kõlasive poiste ääle äste kokku.

Nende päevege saive kõrraldeje selges, et inimestel om iki uvi mulginduse vastu ja siandsit päevi tulep tetä edespidi kah ja sedä juba üteli ümmerkaudside valduge.

Sõna säitse ritta Tõrva kultuurimaja kunstiline juht
Reet Koppel

Puhkeala Väikse Emäjõe veeren Ummulin sai kõrda

Mia es ole ammu Väikse Emäjõe veeren käenu. Kui Ummuli pargin olli talgupäe, jääje peräst aiga üle ja lätsimi väikse seltskonnage jõe viirde.

Sii om miu latsepõlvema. Pääle sõda käesi ma emäge üteli, temä käis siin jõe luha pääl taluperimihel aina niitman. Sõda olli just lõppenu. Aenamäa pääl olli lõhkenu ja ilma lõhkemede mürske, esiki soldatide laipu olli. Kooliaal lasksemi mäest alla liugu ja käesimi jääminekut kaeman. Nägimi kah palgiparvetemist. Mitu kõrda ole ma latsepõlven siin ka kalal käenu. Tollel aal ollive jõe perve järsu ja võsan. Ka üle jõe ole ma siit käenu. Latsepõlven käesimi vanembide inimstege parvege üle jõe ja lätsimi Unikülä mõtsa mustikile. Talve ole ma mitu kõrda suuskege üle jõe Rumba ruusaaogun käenu. Üts poiss oma sõsarege käis lootsikuge üle jõe Ummuli koolin. Poiss olli üttsahe viil miu penginaaber. Latse tullive Uniküläst. Lootsik

Ummuli puhkeala om nüid kõrran ja oodap suvitejit. Pilt: Enn Mihailov

panti senikavvas lepä külgi lukku. Talve olli lastel ää üle jää tulla.

Nüid es usu ma oma silmi! Nii muutunu ja lõpmade illus olli jõe viir. Ei ole siin enämb sedä irmsat võsa. Illus Emäjõgi paist joba kaugeld silmä. Näimi jõe veeren katte kalamiist õngitsemen. Ummuli pargist jõe viirde

ja tagasi tei tervisejuuskmist nuur miis Ahti. Sellest kevädpäeväst jäi illus mälestus.

Ma uurse järgi, et joba 2014. aastel ehitedi Ummulin Väiksel Emäjõel ujuvkai ja slipp (peatoonist kaldtii). Sii keväde om ulka asju manu tettu. Siin om kats lauda, millel om katus pääl.

Ma luges ärä: siin saa istu viie istepengi pääl. Kolmel pengil om sällätoe kah. Talgulise pruuvseve kohe istepengi ärä. Üles om säetu tääbetahvel ja viida. Siin saa kah lõket tetä ja liha küdsäte.

Mia mälete viil vanna maaparanduse raavi, sellest sai ennemb üte lavva abige üle kävvä. Aga nüid om kohe illus käsipuiege sild ehited. Valgamaa arenguagenduri projektijuhi Elo Metsa sõnade järgi om ehitud valmis tettu Eesti-Läti kuuntüüprogrammi käegun. Ummuli vallavanemb Enn Mihailov kõnel, et kik uvve asja om joba kasutusen kah. Vallaelänigu om joba ammu paadisilda tahtnuve. Kalamihikäi pääle me inimste ka mõjald. Ennembi sõitseve paadimatkae müüdä, aga nüid toove na oma paadi ja kanuu vällä ja tuleve jõe viirde puhkame ja luudusest rõõmu tundma.

Ummulist om Võrtsjärveni müüdä Emäjõge 26 kilumiitret ja Tõlliste sillani 12. Jõe veeren om selle kohta viida üles pantu.

Viida om säetu viikogu poole, et viimatkaajidel oles selge pilt. Puhkekoha ehitud om valmis tennu ja kohale pandnu A.K. Montage OÜ.

Viiturismi tahetes järest rohkemb reklaami eestlaste, lätläste ja tõeste vällämaa turiste ulgan. Eesti-Läti kuuntüüprogramm „Riverways“ (mede keeli jõetii) kiteti ääs joba mõni aaste tagasi. Om valmis saanu rükit materjale, reisijuhte, vidjuvilme. Eesti-Läti programmin olli 39 osalist, neist kaessa Eestist. Valgamaald om kamban Valgamaa arenguagenduur, selle all omakõrda Ummuli, Puka ja Elme valla. Projekti iilarve om 2,17 millunit eurut. Valgamaa tegevuste jaos jääs 103 000 eurut. Oma taskust tule massa 17 rotsenti.

Enge tege lämmäs, kui näet, et om ettevõtjät, kes oolitsese vaba aa ja ennekikke tõeste inimste tervise iist.

Elmar Orav
Ummuli mulk

Üits mulk

Lilli luudusmaja pernaine Laanemetsa Ly om oma eluge lperis mõtsa ja raasike rappa kah minnu. Pääle selle, et ta tüü man oolitsep riigimõtsa matkaradade ja lõkkekotuste iist, viip ta kah inimesi rappa uvireisile, tiip lastele luuduslaagrit ja talitep kodun luume.

Ly lemmiku: 11 aastene eesti tõugu mära Elviira ja 4 aastene tori tõugu ruun Haldur. Pildi: Liina Laanemets

Kudas siust sai luuduseinimene?

Luudusepisiku sai mia oma memme käest, kes on miut kasvatenu. Tema tääd peris pallude taime nimesit ja miu jaos olli kümme kõrda uvitevemp memme kuun mõtsan kää, kui linna puuti minna.

Kas sa olet kunagi mõtelnu, et lääsin linna eläme?

Säändest mõtet ei ole küll kunagi tullu. Pääle keskkooli, kui olli vaja mõtelde, mida edesi õppi, sis mõtli mia iki siandse ammati pääle, et saas kindlaste maale eläme tulla. Sis ma valisigi mõtsanduse. Linnan muutu mia närvilises. Sii sigin-sagin ja pallu rahvast ning autusit aave pää valuteme.

Kudas sa jõudsit oma tegemistega nõndakaugele, et sündüs Lilli luudusmaja?

Pääle 2001. aastet, kui teime kuun küläseltsige Teringi rappa laudtii, sis akas sääl pallu rahvast käimä ja pallude kutseve miut kah latsile rabast kõneleme. Sis mia näie, et tegelguld oles latsile vaja pallu rohkemb luudust tutvuste. Kui neile uviteveld kõnelde, sis akkap luudus neid kah uviteme. Nõnda mia akas-

sigi egäsugu rojektege oma valla latsile uvireise kõrraldeme ja sis tullu keskkonnaring „Suukolli kuul“. Latse tullive esi liinibusige Nuiast luudusmaja ja egäs kõrras olli vaja uus tegevus vällä mõtelde. 2006. aastel teime ütten tõiste uvilistege MTÜ Lilli Luuduskeskus, mille kodus saigi Lilli luudusmaja.

Mes om Lilli luudusmajan tõistmuudu ku tõisten taolisten majaden?

Üle Eesti om jah peris pallu toredit luudusmaju, kus om suurte rahadege suure välläpaneku püsti pant ja elektroonikavidinit om egän seinan. Mede maja om aga siande maalähedane ja lihtne. Meie man või laits tunda ennest nagu maal memme man. Övve pääl om piindre, kus kik ädävajalik kasvap. Maja ümmer kõnnive lamba, kitsi, kana kikka ja ane. Lehmä aid om ligi ja obese tuleve kutsmise pääl. Luudusmaja ümmer om kik päämise kodulooma ja linnu. Ja mis päämine – latse saave esi nii luume iist oolitse kui näpu mullatses tetä. Mia tahas latsile ja kah suurdel inimestel näitä, et elu maal om tävveste võimalik ja tressivaba viil päälekauba. Egä päev ei piagi

Ly Laanemets läap mõnuge mõtsa ja rõõmuge rappa

Ly edimese lassi lastege mõtsan kadajamarju mekman.

poodi man käimä, maja ümmer kasvap pallu ääd söögiraami. Ja ku looma laudan, sis nälga ei jää. Ilma interneti, telefoni ja elektrede ei jää elu seisma. Tua saave soojas puudege, vett saap kajust või allikust, käimla jaos ei ole kah puhast vett vaja raiasate. Ja kui raasike aiga repi pääl istu, sis joosep silme ehen peris luudusvilm. Miu mõte om sii, et kigile ei piagi luudus ja maaelu irmsaste miildime. Pääasi, kui inimene lihtsalt ennest sääl äste tunnes – ei pelgäs unti, puuki ja putukit. Ja kui na suures kasvave ja üitskik, mis ammati pääl om, sis mõistas õigist otsussit vastu võtta, ku asi putup maaelus.

Tähtis om kah sii, et nii lehma kui obese om meil põlitse ja ohustet tõu. Edimese lamba ja kana saime me kingituses. Tõise om tullu iki osta. Looma saave luudusmaja man olla pallald tänu sellele, et kik mede pere liikme oolitseve nende iist. Kige rohkemb miu tüdär Liina ja temä elukaaslane, kes tullive päälinnast maale eläme.

Kas nii looma om pallald lastel vaatemes ja sõbra iist või om neist midägi kasu kah?

Egästütest om iki raasike kasu kah. Lamba annave ju väige ääd villa. Liina on õpnu villa kraasma ja ketrame ja õppap sedä kah luudusmajan latsile. Kana ja ane muneve kenaste ja mune saap kah külälistel jagade. Maatõugu lehm annap rammust piimä, millest om ää paksupiimä tetä. Ja obese om meil iki rakturi iist. Luudusmaja aiamaalapike sai obestege nii künt, vedrutet, äestet kui ka vao sissi aet.

Sul om neli last. Kas nendest om kah luuduseinimene saanu?

Miu kolm tüdärt om kik õpnu keskkonnage seot ammatit. Anni õpse Maaülikoolin ja om prilla tillikse latsige kodun, Liina tüütep keskkonnaametin Karula ja Suumaa rahvusparken, uurip sääl kultuuriperändit. Liisi tüütep päälinnan prügivirman. Poig Ando om Nuian metallitüü pääl.

Sa olet oma eluge kah sõna otsesen mõtten kõvaste rappa minnu. Mespärist sii raba nõnda tähtis om sulle?

Latsena olli raba miu jaos võõras ja kik nii jutu suukollest ja vaimest irmutive miut. Aga kui mia Teringi laudtii rojektige tegeleme akassi, sis kasus sii kotus miule peris süäme külgi. Kui peris vanan mõtsan om puu ümäriguld 150 – 200 aastese ja sa vaatet neid aukartusege, sis raba om kasunu mede jalge ala mitu tuhat aastet. Raban piat oleme rahulik ja äste mõtleme, kunnottale astut või mis sa tiit. Sii om tävveste vastupidi ku mede egäpäeväne elu prilla. Latsile õppap raba kah rahulikkust. Aga mõtsan om kah mõnus.

Mes om prilla siu egäpäeväne palgatüü?

Mia ole joba 30 aastet tüüten riigimõtsan. 2007. aastest oolitse ma luudusen lõkkekotuste ja matkaradade iist. Nii kotusse akkave mul Ummuli vallast ja lääve otsapidi Raplamaale vällä. Varbola linnus om prilla üits suur ja tähtis kotus miu jaos. Mia vaate ja kõrralde, et kik oles kõrran ja inimese kotusse mõtsan kätte levväs.

Kust sa peri olet?

Mia ole peri Riidaje mant. Sääl käisi mia ka koolin. Sii tillike kuul om mulle elutii pääle väige pallu ütten anden tänu väige äädele kuulmeistrile, kes tol aal koolin ollive. Keskkoolin käisi ma Villändin.

Miut kasvate vanaemä. Ma pidi pallu aiga ütsinde mängme ja sellepärist olli mul aiga vahti nii lilli, liblikit kui pilvi taivan. Maatüü nii luumege kui nurme ja einämaa pääl sai miul kah kodun selges. Teime vanaemäge kah kik meeste tüü ärä ja vanaemäst om mulle külgi akanu kah suur obesearmastus.

Kui kavva sa joba Lillin elät?

Lilli tullu ma kohe pääl ülikuuli 1986. aastel abimõtsaülemas. Lilli om üits tore kotus elämises. Lillin sai nii koorin lauldu kui peris pallu aastit rahvatantsu tantsit. Nüid võtap luudusmaja kik miu vaba aa ärä ja külä pääl mia enämp pallu ei trehvä.

Miandse om su suveplaani ja mis luudusmajan põnevet ihen uutman om?

Sii suvi tahas mia raasike rohkemp aiga oma kate latselatsege kuun olla. Aga luudusmajan om peris mitu luuduslaagerd – Nõmme luudusmaja ja Villändi uvikooli latsi tuleve. Augustin om jälle mulgi laager. Sügise akkave jälle luudusprogrammi nii Villändi- kui Valgamaa latsile.

Kudas sa puhkat?

Miu kige paremp puhkus om sii, ku ma saa televoni vällä lülitte, terrassi pääl istu ja pikksilmäge linde vahti.

Küsse
Kristi Ilves

Suvel saap mängi Mulgimaa peremängu

Mulgi peremäng kutsup peresit ja sõpruskonde suvel – 5. juulil ja 1. augustil – kodust vällä, et ütenuun avaste Mulgimaa toredit küläsit, ettevõtmisi ja põnevit kotussit.

Tarvastu kihelkonnas ootavad külalisi Tarvastu käsitöökoda, EELK Tarvastu Peetri kogudus ja Kärstna mõis. Käsitöökodas õpitakse punuma Tarvastu neiu pealõnga, kaaruspaela, tegema näpunööri ja kirivööd, saab ka kangastelgedel kududa. Mõistatusi saab lahendada nii käsitöökodas kui ka Peetri kirikus, mõlemas kohas on avatud ka kohvik. Kullamäel saab rahapada otsida ning Kärstna mõisas toimuvad rahvuslikud sportlikud mängud.

Egän Mulgimaa kihelkonnas on peredel paku toredit ettevõtmisi: einäniitmine, lehmänüsmine, kanamunade otsmine, sannaviha tegemine, paglapunumine, rahvaligu mängu, rahapaa otsmine jpm. Peremängu tii päälle jääp kindlaste kah mõni mõnus mulgi süüki pakkuv kohvipuut ja mitme kotusse pääl saap tädust Mulgimaa aaluust ja siin tegutsenu inimestest.

Nende kate päevä sihen om valla egäsugutse kotusse, kus perede saave tillikse osamassu iist osa võtta esit sorti tegevustest ja vastate mulgiteemaliste küsimuste päälle. Egäst punktist saap mängukaardi päälle temple ja kige parembide jaos

om vällä pant kah auinna! Rohkemb tädust Mulgimaa peremängu kohta saap veebivärätist www.mulgimaa.ee sündmuste alt või facebookist Mulgimaa Peremängu seinä pääl.

Mängu mõte om inimestel rohkemb tuttaves tetä Mulgimaad ja mede ettevõttit-ühendusi, mulgi kombit, kultuuri- ja rahvaperimust. Üten sellege saave kah MTÜde ja ettevõtte rahval oma tegemisi näidate ja oma kaupa müvvä.

Juunikuu sihen saame mängu manu panna viil kotussit, kes tahas ennest mängu abige rahval tuttaves tetä. **Kik, kes tahave osa võtta, andku sellest tädä** (üten oma tegemistege) aadressi päälle jaanika.toome@viljandimaa.ee Prilla om kirjan joba ulka põnevit kotussit, näituses Pajumäe talu, Tarvastu käsitöökoda, Mulgi Ukuvakk, Murri äärbän, Kitzbergi tubamuuseum, Tarvastu kirik ja käsitöökoda, Kärstna mõis, Lilli luuduskeskus, Naata-saku talu, Mulgi Madli maasikakasvandus, Mulgi savikoda jpt.

NB! Kik küsimise, arvamise ja ettepaneku mängu kohta om teretulnu.

Mängmiseni!

Jaanika Toome

Villändimaa Arenduskeskus

tel 5788 0245, 433 0446

jaanika.toome@viljandimaa.ee

Mulgi kiil: Kristi Ilves

Mulgi kultuuriministeeriumin üten kultuuriministre Indrek Saarege ja temä nõuniku Eino Pedanikuge.

Mulgi käisive riigiesäde man

6. mail olli Talnan Toompeal ja mitme ministeeriumi man uhkit mulgi rõövin mehi-naisi nätä, sest Mulgi Kultuuri Instituudi inimese, Mulgimaa omavalitustuste nõnamihe ja nii Valga ku Villändi maavanemb käisive riigiesäde man mulgi asja aaman.

Mulgi kõnelive oma muredest ja eluplaanest ja andsive tädä, miaste tegemiste man riigi abi vaja oles. Päämise murede ollive seot Helme valda Sooglemäe tallu Mulgimaa külästuskeskuse luumisege, Mulgimaa ettevõtjide toetemisege ja sellege, kudas saas maale kõrraligu tiide, interneti- ja elektreühenduse, et inimese saas ja tahas maal eläde.

Edimene käik tetti põllumajandusministeeriumise maaeluministre Urmas Kruuse manu.

Ministreärrä kullas mulke murede ärä ja lubas jõudumüüdä avite. Ta üteli mulgi uudistel, et elu Mulgimaal ja mulgi kultuur om nõnda tiheste seot, et ilma ütete ei oles tõist. Selleperäst pidäs ta väige tähtsas mulgi kultuuri toetemist.

Riigikogun olli mulkel kokkusamine kah Mulgimaa toetusrühmä inimestege. Toetusrühmä esimiis om Helir-Valdor Seeder, aseesimiis Helmen Kütt, liikme Jaak Madison, Meelis Mälberg, Mailis Repts, Priit Sibul, Liina Kersna. Toetusrühm om vabahtlik ühendus inimestest, kes tahave mulgi kultuuri toete ja Mulgimaa elu tagast tõugate. Küsimise päälle, mesperäst om riigi tugi Eesti esi kultuurikantele, nagu Võrumaa, Setumaa, Kihnu, Mulgimaa jt, nõnda erinev, vas-

tas Helir-Valdor Seeder, et sii om aaluuliselt nõnda jäänu. Võrukse akassive oma asja aamisege kige enne päälle ja akassive kah riigi- iilarvest raha saama, neile om riigi tugi kige suuremb, tõise tuleve riburada järgi. Ärrä Seeder lubas, et Mulgimaa toetusrühm seisap selle iist, et eri kultuurikantel edespidi vahet ei tetäs.

Viil käisive mulgi ärä kultuuriministeeriumin, saive sääl kokku kultuuriminister Indrek Saarege ja rahvakultuurinõunigu Eino Pedanikuge.

Kik poliitiku kullessive mulgi lahkest ärä, kitsive mulke rõövit ja pääleakkamist, aga kuigi suuri lubadusi es anna. Mulke Talnase minekut kamand Mulgi Kultuuri Instituut.

Kristi Ilves

Tõrva koduõvve saive kohvipuute täis

13. juunil võis tillikest Tõrva linna nimete küll Eesti kohvikupäälinnas, sest sääl peeti Tõrva edimest kodukohvikide päevä. Valla olli paarkümmend esitmuudu söögi- ja joogikotust.

Egä usseaia pääl pakuti esitmuudu süüki ja omale mokka müüdä suupoolist leid egäüits. Mekki sai näituses Mulgimaa, Prantsusmaa, Jaapani ja Ispania rahvussüüke. Päälle selle olli valla tervisekohvik, taime- ja tuure tõidu kohvik, jahikohvik, võilevähkohvik, lastekohvik, kalakohvik ja pallu tõisi põnevit ja esierälikke kohvipuute. Pakuti pallu esit sorti kuuke ja pirukit, soolatsit ja magusit suupistit, suppe, salatise, kuume ja külme juuke, koduõlut ja -veini jne.

Söögi ja joogi kõrva võis mitmen kohvikun kah elävet muusikat kullete. Kolme Karu jahikohvikun sai peris jahimihege jahijuttu aade, püssi ja ülge

Kohvikun Vanaema Juures tundsive ennest äste nii suure inimese, latse ku looma – nagu vanaemä man piapki oleme.

päälud uuri. Vilmikohvikun man sai vilmi vaadete ja vilmi-juttu aade.

Valla olli kah Mulgi kohvik, kun söögi nimege ollive mulgi-kiilse, ettekandja mulgimiilse ja söögi esi mulgiperätse.

Enämbjagu kohvikupidäjit ollive kah oma ja kohviku vällänägemisege tubliste vaiva nän-

nu. Kalakohvikun rahval ollive sellän jutlilise meremiherõöva, jahikohvikun pidäjil pähän uhke jahimihe kaabude, Mõisapreili kohvikun kand süüke ette uhkin mõisarõövin noorik.

Kohvikupäev tõi Tõrva ulka rahvast nii Mulgimaalt kui pallu kaugembelt. Tõrvakil endil olli kah ää miil, et olli põhjus kodust

Kalakohvikun pererahvas olli kik meremiherõövin. Pildi: Kristi Ilves

vällä tulla ja üleaidse manu sissi astu. Kohvikupidämise jaos ollive perede liikme üle Eesti Tõrva kokku sõitan, enämusen kohvikidest olli ammatin mitu põlvkonda ja ettevalmistustege akati päälle joba tükki aiga ennemb. Egäst kohvikust saive kundede papre päälle küside üte temple ja kes viis tempeld kokku sai, võis

pallald kolme euruge õhtu Kihnu Poiste konsserdi pileti osta.

Nii kõrraldege ku kundede jäive kohvikupäeväge väige rahule ja arvassive, et sii olli ütstõre ettevõtmise, mida tules kindlaste edespidi kõrrate.

Kristi Ilves

Pajumäe kaup om kundedele mokka müüdä

Pajumäe talu sai akatuse 1989. aastel, ku Arvo Veidenberg sai tagasi talu, mille temä esä olli Vabadussõan käimise iist riigi puult saanu. Esmald kasvatedi villäpuid ja ruuse, a üits lehm olli iki kah. Varsti saadi aru, et aiapidamine ja puukuul ei tuu kuigipallu sissi, ja tetti akatust piimäkarjage.

Pajumäe talu ümmer Läti piiri veeren olli pallu tarviteme- de maad ja nõnda sai talu omale kah maid manu anki. Pajumäe om üits edimesi Eesti talusit, kes akas piimä mahet muudu tuutma. Pääle selle olli kah talu 1993. aastel valmis saanu külmlaut Eestin edimene omataoline. Prilla om talun ümäguld 70 lehmä ja noore looma pääle selle, kokku 150 pääd.

2012. aastest pääle om talu peremiis Viljar Veidenberg (29), temä esä Arvo, kes saap jaani- päeval 75aasteses, om poja kige suuremb abimiisi ja nõuandai. Peren om küll mitu velle, a kigil töistel om mujal oma tegemise, Viljar tunnep, et talupidamine om temä jaos. A egä Viljar ei saa kah kik sii aig talun olla, muist aiga eläp ta Pärnun. Prilla om sedäviisi, et Viljar kõrraldep raha- ja papremajandust, esä om kogu aig talun, kamandep põllutüüsit ja vaatep järgi. Tähtsambe asja arutedes iki ütenukuun läbi.

Talun om prilla 14 palgatüülist, kelle abige jõudas kik tüü ärä tetä. Kuna talun väetisi ja mürke ei tarvitede, sös om kah tüüd raasike rohkemb, näituses

Pajumäe talu vanaperemiis ja nuurperemiis - Arvo ja Viljar Veidenberg.

mürgitemise asemel äestedes villäoras läbi. Viljar kõnelep, et Pajumäe talu tiip esieräligus just sii, et mullast pääle akaten ja valmis pakspiimä või juustuge lõpeten om kik tüü oma kähen: esi külites oma maa pääle seeme, arites, koristedes, söödetes ja nüssetes luume, tetäs piimäst mitut sorti süüke ja viias nii viil esi puuti kah. Üitsainus võoras vahemiis enne kundet om puut. A talun om kah olemen kolm peris oma müügikotust – Villändi, Pärnu ja Talna turu pääl. Kokku om puute, kunkottald Pajumäe kaupa osta saap, Eestin tubliste üle saa, näituses kik Selveri poodi jpt.

Kik Pajumäe kaup läöp äste, a kige rohkemb ostetes rosina-, sidruni- ja ilma maigute kohupiimäkreemi, astelpajujogurtit

ja arilikku piimä. Kogu aig nuputedes talun kah uusi asju vällä. Kige uvvemb om Pajumäe juust, mes olevet kundede sõnade perrä selle õige vanaaigse juustu maiguge. Juustuge käip tüü edesi ja uuta om kah uvvembit ja põnevembit maike. Uvvembe asja om viil kookuse mekige kohupiimä ja jogurti, mes om esieränis ää marjege. Viimäsil aastil om vällä tullu kah oma talu või, apukuur, vatukuur, keviir jt. Jäätust küll esi ei tetä, a imeää La Muu jäätus om tettu just Pajumäe koorest.

Küsimise pääle, mesperäst osta just Pajumäe kaupa, vastap peremiis sedäviisi: „Mede kaup om kindel ja kik üte kotusse pääl otsast lõpuni valmis tettu. Sii süük om puhas ja ää maiguge. Muduki om kah neid, kes tervise

Pajumäe kaup om üle Eesti kuulsas saanu ja sedä müvväs palluden puuten. Pildi: Pajumäe talu pildikogu

Keviirimahedik marjege

puul liiterd Pajumäe keviiri 300 rammi meeleperätsit marju mõni pähkel ja suts suhkurd

Kik nii asja tule kallate söögisegumassina sissi, laske purus ja juuva sis rõõmsa meelege, sest sii süük om nii inimese ihule ku engele ää.

peräst piave mahesüüki ostma, a enämbjagu kundesit ostave iki maigu peräst. Luuduslik ja loomulik om ju prilla moodun.“ Viljar kõnelep, et suure ketipoodi es taha peris akatuse Pajumäe kaupa sissi võtta, a nüid om sedäviisi, et na esi küsive – kundede ju nõvvave. „Egä me innage ju suurde tüüstustege ja vällämaa kaubage võistelde ei saa, a ää mekk ja kõrralik kaup om mede rump.“

Kes taht Pajumäe talu tegemistest rohkemb täada saia, võip tallu käimä tulla **19. juulil**, ku om edimene üle-eestiline avatu talude päev. Talu oodap uvilisi kah **5. juulil ja 1. augustil** Mulgi peremängu aal.

Jutuaamise lõpetuses annap peremiis kah üte väige lihtsa ja ää söögi õpetuse.

Kristi Ilves

Ummulin om uus õmmelusetüükoda

Ettevõtja Maire Riit tei sii Ekeväde Ummulin valla oma õmmelusekambre, kun ta tiip kundedele päämiselt massina pääl tikmise tüüsit.

Maire om tühün ollu mitmen õmmelusevirman, a pääle lastege kodun olekut es taha ta enämb summagi palgatüü pääle tagasi minna ja võtt nõus esi omale tüükotus tetä. Muduki tullu selle jaos ennest kah koolite ja äriplaan tetä. Nõnda ta pannigi ennest kirja vüüsilisest isikust ettevõtjas, soet tikmismassina, õpp selle pääl tüütegemise ärä ja akas 2013. aastel kodun tüüge pääle. Aigapidi kusus tüü järest suurembes ja kundesit tullu manu. Nõnda tulligi omale tüü jaos kammer otsi ja sääll om joba tüütegemisel tõine minek.

Prilla om Mairel üits tikmismassin, veereõblemise massin ja arilik õmmelusemassin. Üle

Mulgimaa ja kaugembel kah om Maire tüüde kähku kuulsas saanu. Maire tiip sedä, mes inimestel miildip ja mes neil vaja om. Tellites mälestusasjaksit (virma märkege kaup), suurõõvit, sannalinu, lipse, kotte, mütse, päärätte jne. Ta om tennu kah leite ja undrukut, kuuntüü käip üte oma kandi mesiniguge, kellele ta tiip mesilase pildige kotiksit miipurke jaos. Kige rohkemb om ostetu rüälilli pildige köögirätte. Oma Ummuli vald om pallu asju tellin ja kah egätsuguste ettevõtmiste ja pidude jaos tulep virma märkege või kindla tekstige asju tetä.

Maire lemmikmaterjal om linane, mes om luuduslik, kõva ja ilus, aga kallimb ku kunströövas. Kige ilusamb om ilma värvmede linane ja selle pääle saap sis tikki vanaaigside värvege rahvuslikke mustrit. „Linatse pääl mõjuve mulgi mustre esieränis äste. Ma vali iki niidi kah siast värvi, nagu

vanast taimege värvitu ollive. Tikmise jaos om mul ekstra siandse niidi, mes mõskmise aal värvi ei anna ja seisäve kavva ilusa,“ sellätep Maire Riit. Massinage saap tikki egätsugutsit mustrit ja sõnu, a kik nii om enne vaja programmiiri. Akatuse lask Maire nii raha iist tetä, a nüid om tal omal kah massina programmiirmine selge. Pallald et selle pääle läöp maru kavva aiga. Prilla om tal olemen joba üle saa mustre, midä ta rõõva pääle tetä saap.

Maire kitap, et nüidse aa tikmismassina om väige targa ja nendege saap äste ilust tüüd tetä. Muduki om käsitsi vällä õmmeldu mustre kah ilusa, aga selle pääle läöp irmus pallu aiga. Massinage tikit rõõvas om sama ilus ja egäüits saap telli just siandse, nagu talle miildis. Pääle selle võip siast rõõvast rahuliguld mõske – ta ei anna värvi egä ei lagune ärä.

Maire Riit näitap uhkusege oma mulgimustrelist kaupa. Pilt: Kristi Ilves

Suurembet reklaami ei ole Maire oma ärile tennu. Ää kaup kitap esi tegijat. Väige palludel mulkel om joba ihen „Mia ole mulk“ kirjage lipsu, sellän mulgimustrelise särgi või näpu otsan Maire tettu linatsest rõõvast kotikke.

Rohkemb täadust ja pilte Maire tüüde kohta saap temä facebooki seinä pääl „Maire Tikkimine“.

Kristi Ilves

Üits suvepäe latsepõlveaast

Olli varajene suveommuk. Vedäsi leidijupatsi selgä ja lätsi vällä vaateme, kos kik jäänu om. Usse ehen es ole kedägi nätä, lätsi maja taade, vanaesä istse pengi pääl ja ütäl, et kaep, kudas päe tõusup. Könel, et esä niidap joba aina niidu pääl ja emä nüssäp lauda man lehmä. Tulligi emä nüssikuge laudast vällä ja küsse, kas ma lämmit piimä tahas. Mia juusse köögist oma siniste lillege tassu tuuma.

Emä kallas tassi lämmit piimä täis. Ma sis jõi tolle tassi tühjäs, õige ää ja makus olli.

Emä kallas suure ruusi sahvrest aput piimä täis ja tei suure kaniku võileibä, ütäl: "Ole ää laits ja vii esäle ainamaale oodakut!" Joba mul olligi korvike võilevä ja apupiimäge käe otsan ja vudisi lepiku taade ainamaa poole. Esä akaski just kaarige viirde saama, istsime värskel aina pääle maha ja tüümiis akas piimä-leibä võtme.

Värskelt niidetu ainal olli ütlemede ää luht, miul olli peris kahju neist lillest, mis olli maha niidet. Esä arvas, et lehmäl ja lammastel om kah talve ää miil noid ilusit lille süvvä.

Lõune aigu lätsime emäge aina segäme, et äste kuivas päevä kähän. Oh oitku, mia näi äkki mätte pääl kerän kirjut uiska, õigassi ruttu emä appi. Emä tulli ja kõnel, et ku me temät ei putu, ei tii temä kah meist vällä. Saime

sis tolle ainakäändmisege valmi ja lätsime kodu poole, tii veerest saime joba mõne valmi punatse maasiku. Suveaig om ää küll. Saap pallaste jalgege vällä juuske, mis sellest, et õhtus oma jala musta ku sia söra.

Sia aid olli meil lauda man vällä kah tettu, auk läits läbi saina lauta. Ütekõrra ma mõtli, et roovis õge sia sellän söita. Vana suur siga olli poriaugun pikäli ja ai oman keelen juttu. Lätsigi sis aida sissi ja

ronisi sial selgä. Siga karas maast üles ja joosuge lauda poole, august sissi kah viil. Mia käisi müräki vastu saina ja satte pori ja siasita sissi maha. Es mõista muud, ku suure äälege rüüki. Emä tulli joosuge ja tõmmas mu säält poriaugust vällä, viis kodu manu ja pistis kigepäält vihmavii tõnni. Esä naars ja küsse, kas ma viil tahas sia sellän söita. Egä es taha küll.

Mõtsa Astrid

Lämi leib

Mia ütsinde lätsi mõtsatiid pidi, oidse lämmit leibä oma kõtu ligi. Pidi viimä mia mammale selle ja kodu tuuma säält tillikse velle. Sii levääis tükse miu nõnna jäi seismä... kas edesi minna. Siss kännu pääle maha istse koorikutüki levä veerest kiskse. Kavva sedäsi istse ja vaati, koorikutükiksit suuauku saati. Ku eräni oma mõtetest üles, ilma koorikude leib olli sülen. Tillike süä olli nüid peris irmul. Kas kurja om kõrtsu mamma kulmul? Mamma aga oma põlve pääle miu võtte, ku oma käekse ta kaala ümmer sätte.

Ester Rusing

Kama om peri Mulgimaalt

Kama om ehtne Eesti süük, mida piap kitme, sest ta om lihtne ja toitev. Kama es ole üle Eesti mitte nii tarvitusel ku pirla. Akatuse sai ta Mulgimaalt.

Kõneldes, et üitskõrd olli üits miis, kes olli piaaigu valla sant, sest ta käis küläkõrda ja pernaise andsive tüü iist mehekele sedä, mis parasjagu olli: rukkiteräksit, kaara, ernit... Säante segäpuder olli ää küll ja täits kõttu, aga üitskõrd tei ta neist terädest pätsikse ja pans ahju. Sii es ole peris ää mõte, sest päts kujus kõvas ja ammas es akka pääle. Miis läits külänaiste manu, kes jahvatave

selle pätsikse jahus. Miis raput sedä jahu apupiimä sissi, pans küben suula manu ja – oh sa poiss! – ku ää sii olli. Kama olli sündunu.

Kama tegemises võets rügä, kesvä, ernit, kaara, nisu ja sekka kah ube. Keedets pehmes, pannasse raasike suula kah manu ja pudrupäts pannasse kuuma ahju. Ärä kõrvete ei või. Iki parasjagu. Sis jahvatedes vesken nii pätsikse jahus ja kamajahu omgi valmi.

Kamajahu võip segäde nii apu ku rõõsa piimä sissi ja manu panna kas suula või suhkurt,

kudas kennigi taht. Kiitmist ja küdsätemist ei ole vaja: muudku võta ja süü. Kui pallu egäst villäst võetes, sedä ei ole täada. Egäl pernaisel olli oma resept.

Mulgimaal tei egä pernaise oma jaos kamajahu. Sii ei lää alvas ja temäst saap kerge vaevage ää ja toitse söögi.

Üitskõrd trehvänu muhuline Mulgimaale ja mede kama süven lännu tuuri täis, et sellege saap ju äri aade. Nõnda ta teigi: pans kamajahu kotikste sissi ja pääle kirjut KAMARIIN. Selle nime all kiits ta kama üliääs jõutoidus töbistele, meremeestele,

tilliksile lastele, sõameestele. Kamariini kästäs tarvite kolm kõrda päevän. Kamajahu segäde laasi piima sissi ja ärä juvva. Sis tunnet, ku tervis tulep.

Ku edimene ilmasõda olli, sis mulk võts sõtta ütän iiki kamajahu. Sii muhuline saanu mitmit tänukirju ja kiidust asjatundjide puult.

Tänapäeväl om kamajahu saia egäst poodist, aga ta om peris kallis (3,75 – 4 eurut kilu). Sis ta piap ju ää oleme!

Elmingu Maimu

Uusi sõnu mulgi kiilde

Nüüdsel aal tarvitedes pallu siandsit sõnu, mida vanast olemengi es ole. Elu om tõistmuudu ku sada aastet tagasi, pallu om uusi ammatisi, tüüriistu, tegemisi... Aga kudas kõnelde neist asjust mulgi keelen? Pruusime Tarvastu ja Tõrva murderingi rahvage ja mulgi keele õppjide kuulmeistridege moodusõnadele mulgikiilsit manu tetä. Kas ja kudas neid tarvite, jäägu egä lugeje ende otsuste.

Printer – vällärükja

Nutitelefon – tark televon, nuhvik

Regionaalpoliitika – kotusse- või paigakõrraldus, kohapäälne poliitika

Tahvelarvuti – täadustahvel, tahvelmassin, tark tahvel

Vaktsineerimine – kaitse- või vastupuukmine, vaktsiniirimine

Infotehnoloogia – arvutitäädu

Haldussuutlikkus – valitsusvägi, kõrraldusvõime või -vägi

Massimeedia – ulgaullutemine, ulgataävitut

Globaalne soojenemine – üleilma või mailma lämnessminek

Illegaalne immigrant – salasissirändai

Finantsjuht – rahaasje või kaukakõrraldeje, kauka- või rahapäälk

Haridusreform – koolikõrralduse uuvendus, õpetuse uuvendemine

Inflatsioon – raha odaves minek, rahasüüja

Arvamusfestival – käräje, välläüteluse talgu, mõttepidu

Opositsioon – vastuliir, vastatse

Koalitsioon – puultliir, võimuliir, mestilise

Kompetentsikeskus – asjatundmise asutus, tarkusepesä, täadmakeskus

Doping – võlssramm, võlevägi, salavägi

Kloon – luun, loonit või perrä tettu luum, inime jne

3D prillid – ruumirelli

Karaoke – perrälaulmine

Blender – söögisegumassin, kipeuhmer

Mikser – vatumassin

Survepesur – mõsurits, kangejõumõskja

Robottolmuimeja – tark pudsuludsija, esiimeja

Alkomeeter – purjumiiter

Konferansjee, teadustaja – ettetuuluteje

Trimmer – mooturvikat

Spioon – salavainlane

Kel tekkusi lugeden äid mõttit või kel om viil toredit sõnu vällä pakku, andku sellest täada ajaleht@mulgimaa.ee

Kristi Ilves

Õnnetu korbitegu

Olli aig, ku venelise lätsive mineme ja sakslise tullive sissi. Enne oiatedi, et minge varju mõtsa või mõne sugulise manu, kus ei oles pelläte, et võide sõamassinide tule ala jää. Mede pere võtt nõus minna Penujase suguliste manu. Koduoidjas jäi vanaemä. Peräst tulli vällä, et ollime kodust lännu peris sõavägede taganemise keskele. Venelise taganive ja lasseve õhku Lopa silla. Selleperäst valiti sõaväele tõine tii Penuja kaudu.

Me ollime varjun Lauri talun. Selle talu pername olli miu ristiemä. Temä ands käsu: „Minge nüid iist ärä mõtsa, viimäte akkave tulisteme!“ Kippelt panti tainas kerkume, tapeti liha tarbes lammas ja valmistedi suurempes piruku ja korbi tegemises. Perre olli kogunenu 15-16 inemist, kik tahtsive süvvä. Saimegi ahju kuumas küttä ja akas küdsätamine. Talun olli suur pesukorv. Sii sai täis ja akassime mõtsa mineme.

Äkki olli õvvepäälne mundren venelisi täis. Sõaväelisteletetti puhkepiatus. Na uudistive ümmer maja ja tullive sissi kah. Me ollime irmunu, es julge kõnelde egä liigute. Ku sõduri näive mede korbi- ja piruku-

korvi – sa mu jummal! – võtive korvi ja jagasive kik omavahel ärä. Sis sai neil puhkus läbi ja lätsive edesi.

Mes muud, ku küdsätamine läits edesi. Es ole viil täada, mes tulep. Kigedel olli ää miil, et tainast olli suur levämõhe täis, olli luuta, et ei pia tühjä kõttu tundme. Saime jälle selle suure korvi korpe ja pirukit täis, ku jäime eituden aknest vällä vaateme. Jälle sõaväelise õvve pääl! Nüid ollive sakslise ja puhkepiatus täpi pääl sama kotusse pääl. Küll na ollive õn-

neligu, ku löüdsive korbikorvi. Jälle jagasive kik omavahel ärä. Tänsäive ja varsti ollivegi lännu.

Sis teime kõrralduse, et änap ei tule küdsätemist – tainas otsan, pirukuliha lõpukõrral. Rääpsime kik sööginõude puh-tes ja jõime tiivett pääle. Jäime uutme, mes viil tulep. Kik jäi vakka ja meid es tülite änap üitski müüdämineje.

Selle valu ja vaeva tei läbi Asta Jaaksoo

Valmis sai edimene mulgikiilne lastelaululaat

Miu pähän olli joba kavva aiga mõtetä peris lastelaule laat mulgi keelen. Akassime Eesti Pärimusmuusika Keskusege aruteme, et mes või kudas ja sis saime täada, et ildaigu olli Tarvastun vällä antu "Mulgi laste laulu- ja mänguvihk". Säält edesi olligi selge, et üitsjagu laule sellest vihust akkap kah laadi pääl kõlame. Kuna mul omal olli kah joba mitu laulu olemen, sis sai kaits asja kokku pantu.

Mulle miildip, et "Mulgi laste laulu- ja mänguvihun" om laulu äste lasteperäts ja kige tillembil ei ole kah rasse ütēn laulda. Miu oma latse Märt (3) ja Täheli (6) akassive kah kohe rõömuge ütēn laul-

ma ja mõtlime, et võiski selle ütēnkuun laulmise laadi pääle võtta. Märdil ollive küll oma lemmiklaulu, a nõndapallu kannatust tal viil es ole, et nii stuudjun sissi laulda. Ää meelege leive kampa Täheli ja Märdi nõbude Hannela (8) ja Hanna-Marii (6). Hannela tõi mulle ende kirjutet laulusõna ja ütēnkuun mõtlime viisi man. Sedäviisi sündüsigi laadi nimilugu "Vikerkaart otsman".

Mede laulu võtt lindi pääle Rainer Koik. Pillimeestes om meil Tarmo Noormaa, kes mäng löötsapilli, ja Taa- vet Niller kontrabassige. Mia esi mängi kitarr, torupilli, kanneld, vilet ja me kik ütēnkuun laulame kah. Laadi kujunduse man om tarvitet Hannela, Hanna-Marii ja Täheli joonistusi. Mulgikiilse lastelaululaadi and Mulgi kultuuriprogrammi toege vällä Eesti Pärimusmuusika Keskus. Laadi "Vikerkaart otsman" toome edimest kõrda rahva ette juulikuul Villändi perimusmuusika vestivali aal. Konsert om 26. juulil kell 14 perimusmuusika aida suuren saalin.

Anu Taul
laadi luuja
Mulgi kiil: Kristi Ilves

Tauli pere kige nooreme võsukse Hannela Taul, Täheli Noormaa ja Hanna-Marii Taul ütēn Anu Taulige oma edimest plaati sissi laulman.

Tillikse lauljade Hannela Taul, Täheli Noormaa ja Hanna-Marii Taul saive kõrvalapi pähä ja võisive ennest tunda ku peris muusiku. Pildi: Andrus Taul

Lastele

TUUL JA PÄE

TUUL JA PÄE NÄNNU, KUDAS MIIS LÄÄP MÜÜDÄ TIID, JA AKANU VAIDLEME, KUMB MIHEL ENNEMB KUVVE SELLÄST ÄRÄ VÕTAP.

TUUL ÜTELNU, ET TEMÄ RAPUTEP SELLE MIHE KUVVE SIIST VÄLLÄ. AKANU KANGESTE PUHKMA. A MIIS TÕMMANU OMA KUVVE VIIL KÕVEMBINI KERE ÜMMER. TUUL MINNU IKI ÜTTEVALU KÕVEMBES. MIIS MINNU PUHMA TAGA VARJU. TUUL LITSUN PUHMA OSSA PERIS VASTU MAAD. MIIS OIDAN KUVVE ÕLMEST KINNI, ES OLE MÕTELNUGI ÄRÄ VÕTTA.

PÄE ÜTELNU: "JÄTÄ NÜID SIA OMA VÕIM MAHA, VAA- TE, MA NÄITÄ, KUDAS MIIS KUVVE MAHA VÕTT?"

SIS JÄI TUUL VAGAT- SES JA PÄE AKAS PAISTMA. MIIS TULLI PUHMA TAGAST VÄLLÄ JA LÄITS JÄLLE OMA TIID. VÕTT ESITI VÜÜPAG- LA VALLA. PÄE PAIST VIIL LÄMMEMBES. SIS VÕTT MIIS KUVVE SELLÄST ÄRÄ, SIDUS VÜÜPAGLAGE PUNTI, VÕTT ÕLA PÄÄLE JA LÄITS OMA TIID EDESI.

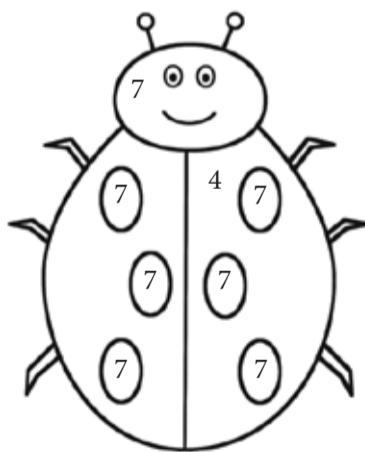
NÜID ÜTEL PÄE TUULEL: "VAATE, SEDÄVIISI VÕETES MIHEL KUUB ÄRÄ, AGA SIA OMA UHKE MEELEGE JA KANGUSEGE EI TII MIDÄGI."

SEDÄVIISI JÄIGI SEST AAST PÄÄLE KUNI TÄEM- BESE PÄEVÄNI PÄEVÄ VÕIM SUUREMBES KU TUULE VÕIM.

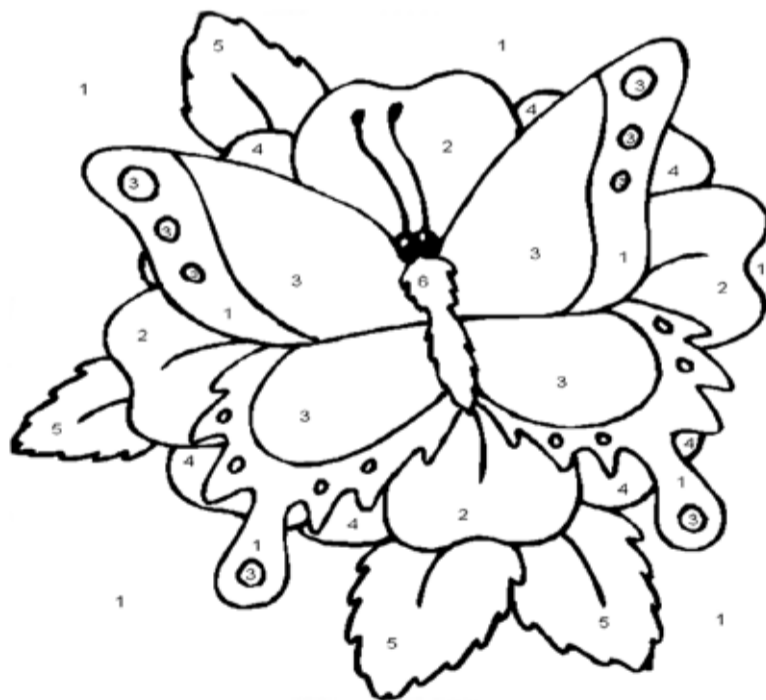
EESTI MUINASJUTT
Mulgi kiil: Kristi Ilves

Värvi pildi nummerde järgi ärä!

- 1 – sinine
- 2 – roosa
- 3 – kollane
- 4 – verev
- 5 – rohilene
- 6 – pruun
- 7 – must

Ruute sissi om ärä paetet kümme esitsugust taime: KIDSIEIN (raudosi), PUNAEIN (lihtnaistepuna), SUUKAAL (sookail), PENIPÜTSIK (koeraputk), VIIEIN (tarn), SARDEIN (orashein), KÖRTEIN (kortsleht), KONNATATER (harilik kassitapp), KIHVTLILL (ussilakk), SUUVILL (tupp- villpea). Loe edespidi ja tagaspidi, alt üles, ülevest alla ja viltu kah!

S	A	R	D	E	I	N	Ü	K	K
N	I	E	A	N	U	P	S	I	E
Õ	V	T	B	J	G	Ö	D	H	J
L	A	A	K	U	U	S	P	V	S
V	N	T	Ä	H	I	B	J	T	Õ
I	I	A	J	E	Ö	H	R	L	G
P	E	N	I	P	Ü	T	S	I	K
D	I	N	S	U	U	V	I	L	L
O	I	O	G	P	Ä	N	S	L	B
U	V	K	Ö	R	T	E	I	N	Ö

Saada õige vastusse 10. septembres e-kirjage aadressi pääle ajaleht@mulgimaa.ee või ariligu kirjage Mulgi Kultuuri Instituuti: Kevade 1, Tõrva, 68605, Valgamaa. Kirjute manu kah oma aadress, sest vastanu laste vahel loosime vällä auinna!

TULEMEN

Tõrvan ja Elmen

23.06 kell 21 jaanituli Tõrva Tantsumäel, üles astuve Ergo Sillat & Margo Malm; Karl Madis & Margus Martmaa
 11.07 TÕRVA PÄEV: kell 13-17 omatoodangu laad, lastele batuudi Veskijärve veeren, kell 16 saate "Kas tunned naabrit..." ülesvõtmine Veskijärve veeren; linna sünnipäevapäevade süümine; kell 21 Tantsumäel tantsuõhtu ans Nõop
 17.07 kell 20 konsert – Taavi Reimets (larnet), Maarja Talts (laver), KKS
 18.07 TRE.EE SUVEPIDU Tantsumäel
 25.07 ELME VALLA PÄEV laululava man: laad, võisteluse, kõnede, esitegevuslase, ans Kentukid, Karl Madis, löke, ilutuli jpm.
 4.-9.08 TÕRVA TULE-PÄEVÄ (vaate manu: www.torva.ee)
 4.08 kell 19 operetiõdak Estonia solistege KKS
 5.08 kell 14 kokkusaamine „Juure“ – Ado Lillimägi ja Madis Kõiv, KKS
 6.08 kell 20 Eesti Kontsert – Collegium Musicales, KKS
 7.08 kell 20 Matk „Luudus, inimene, kultuur“ üten näitemängujupiksidade, Tantsumäel
 7.08 kell 23 Liivimaa ühendorkestre konsert, KKS
 8.08 TÕRVA LOITS (vaate manu: www.torva.ee)
 21.08 kell 19 ans Yheksa – kokku saave kiilpillikvartett ja puhkpillikvintett, KKS
 11.09 TRE.EE suvelõpupidu Tantsumäel
 *KKS – Tõrva kirik-kammersaal

Allisten ja Möisakülän

22.06.kell 20 Kariste järve veeren valla jaanituli, ans C-duur, esitegevuslase, tulesõu jpm
 23.06 Möisaküla jaanituli, ans Respekt, jaanimängu, konsert jpm
 17.07 kell 22 Alliste kirikun C-Jam konsert „Crazy Cellos“
 22.07 kell 20 Alliste kirikun Koit ja Maarja "Maailm meie käes"
 31.07- 2.08 MÖISAKÜLÄ KODUKANDIPÄEVÄ

Tarvastun

24.06 kell 12 tähisteme ütenkuun Tarvatu Vabadussõa mälestussamba uvveste vallategemise 25. aastepäevä Vabaduse Jaani man
 27.06 SUISTLE PAADIPÄEV
 5.09 Juhannimägi 130 – Tartu Akadeemilise Miiskoori, miiskuur Sakala ja Mulgi ühendkooi konsertkumardus Juhannimägi Tarvatu kirikun
 3.-30.07 Tarvatu raamatukogun välläpanek "Juurte juurde". Pilte Villändi kultuurikadeemia rahvusliku ehituse eriala IV lennu tüüdest. N-P kell 12-18 Tarvatu kirikun Tuuli Puhveli välläpanek „Saaruniversum“
 1.08 kell 17 saate „Suvenaaber“ ülesvõtmine Olstre-Pollin, Villändi ja Tarvatu vald

Karksi valla kultuurikeskuse

23.06 kell 10 pärga panek Vabadussõa ausamba manu; 19.30 jaanijoosu jaanisimman, Rein ja Sirje Kurg, Traffic, Stig Rasta. Pilet 5.-
 1.-31.07 Muuminäitus ja välläpanek "Talumatsist härrasmeheks"
 3.-4.07 ordulinnusen KARKSI VALLA KODUKANDIPÄEVÄ
 3.07 kell 20 ans Kõrsikud ja Terminaator, DJ-d Endel ja Lauri
 4.07 VILLÄNDIMAA VIRRE
 1.-31.08 Reelika Saare päeväpildinäitus ja Eesti Teatri- ja Muusikamuuseumi rändnäitus "Lapsepõlvlood"
 8.08 kell 10 maleturniir "Karksi ratsu"
 15.08 kell 18 AUGUSTIÜÜ AUGUSTIGE
 20.08 kell 12 Lõune-Villändimaa turvalisuse ja ohutuse päev
 23.08 kell 19 Balti kett 26 Eesti-Läti piiri pääl
 1.-30.09 välläpanek I maailmasõast "14-18" ja Karksi-Nuia noordekeskuse päeväpildinäitus
 4.-5.09. VIII MIIVESTIVAL: 5.09 kell 9 laad
 19.09 kell 20 tantsuõhtu, ans Treffunks, pilet 5.-

Abjan

Näituse kultuurimajan: juunikuul „Päränd elab“, juuli-august „Euroopa maaelu piltides“, Päevakeskuse Taimo Tammiku päeväpilte näitus-müük
 23.06 Abja jaanituli lasteaja taga latsi pääl, ans Anmatino
 17.-19.07 ABJA SUVEPÄEVÄ
 17.07 kell 15.00 näitemäng „Cipollino“ - Abja Kultuurimaja laste näitemänguring; 16.30 Abja pensionäre näitemäng „Kõik müügiks“; 18.00 vallategemine kultuurimaja ihen – naiskuur Öbeäidsme, naisrahvatantsurühm Wallatud, ans Murdlaine ja Murdlaineke; 20.00 Abja EHH-Teater „Geenius“, ans Murdlaine; 19.00-21.30 noorde uuv noordekeskuse oovin; 22.00 - 04.00 pidu Toomas Annige.
 18.07 kell 9 laad, 10 -15 tüütua. Vilmituba ja batuut; kell 11 sirkus, korvpall; kell 12 Abja Rammumiis, esitegevuslaste ülesastmise; 22.-08. üümürin (massinide üüsõit); kell 22 Tanel Padar & The Sun, ans SSB
 19.07 kell 11 rannavõrkpall, joosuvõistelus; kell 12 ümmer järve juuskmine; kell 13 esi tettu viisõidukide ralli ja päästerõnga viskamine
 27.08 kell 17 „Meelespea“ lubi pidu

Paistun

1.08 kell 10.45 PAISTU 781. AASTEPÄEV ja VILLÄNDI VALLA KÜLÄDE PÄEV Paistu spordilatsi pääl: maadlus ja jalgratta vigursõit, joosuvõisteluse, sirkus, kell 16 Villändi valla küläde tutvustamine, kell 17 telesaate "SUVENAABRID" ülesvõtmine Olstre-Pollin – kokku saave Villändi ja Tarvatu vald, kell 19 küläde võistleve, 21-02 ans Respekt ja Onupoeg, kell 1 tulevärk. Ettevõtmine om ilma rahate.

August Kitzberg 160

2015. aastel saap Mulgimaa kige suurembe kirjamihe sündümisest müüdä 160 aastet.

Suuremb pidu „Augustige augustin“ om 15. augustil. Kell 12 om kokkusaamine Kitzbergi tubamuuseumi man. Platsin om Mulgimaa Uhkuse aunime kandjade ja Lõõtsavägilase.

Kella 13 kuni 18 tetäs uvireis müüdä Karksi ja Alliste kihelkonna pühäpaiku, mes om seot Kitzbergi loomingu-guge, tiijuhis Asta Jaaksoo. Korv suupoolitsege üten!

NB! Kes taht uvireisi pääl autubussin kotust saia, kõlistegu Asta Jaaksoole tel 5696 5930 või 433 1116. Sõit massap 2 eurut.

Tore, ku naise ja tüdruku tules pidu pääl vanamuudu rõõvin ja uhkide kübäridege. Meestel võis olla sellän päälkantave amme ja pähän õlgkübare.

Karksi-Nuian Kitzbergi mälestussamba man om kell 18 ütime päeväpildi tegemine. Edesi läap pidu kesküüni Karksi valla kultuurikeskuse ja selle man: kandas ette jupiksit Kitzbergi loomingu-gust, muusika Tauli pere puult, simman jpm. Kesküüse akkap Kitzbergi ausamba mant võidu pääl libaundi juuskmine Kitzbergi tubamuuseumi ja tagasi.

Tähtpäevä kõrraldeve Kitzbergi Sõprade Selts, Mulgi Kultuuri Instituut, Karksi valla Kultuurikeskus. Toetep Mulgimaa kultuuriprogramm.

Kitzbergi pruut
Asta Jaaksoo

Suvel Murri äärbänin

21.06 kell 13 suve akatuse tähistemine.
 Üten piknigukorv!

5.07 ja 1.08 kell 12-15
Mulgimaa Peremäng

8.08 kell 13 **Muri-Morna-Suuga küläde päev** üten küläpillimeeste ja sõnasäädjidege. **Murri äärbäni juubel.**
 Üten piknigukorv!

VIII Miivestival Mulgimaal Karksi-Nuian 4.-5. septembrel 2015

Joba sissi arjuna ja oodet miipidu tulep tänavaaste kahessandet kõrda 4.-5. septembrel. Sii pakup külälistel kindlaste midägi uut ja tiip rahvale kah Mulgimaad ja Karksi valda rohkemb tuttaves.

Riide, 4. septembrel kell 14 akkave bussireisi mitmese kanti (Balti keti mälestusmärk Lillin, Lilli luudusmaja, Nava talu, Kitzbergi tubamuuseum ja matkaraa).

Päev läap kell 19 edesi konsserdige „Tänu ja val-

gus“ Karksi ordulinnusen viltuse tornige Karksi Peetri kiriku man. Rahva ette tuvvas muinaslugu üten „August Kitzbergige“, kirikun om konsert.

Miipidu kõrraldeje ja külävanembe paneve šamaanitrummi elü saatel palame tulekujude ja lõkke. Teemas om siikõrd perimus- ja talukultuur; anname inimestel põnevide tegemiste abige tääda selle kandi rahvakometest.

5. septembrel kell 9 om miivestivali vallategemine Karksi valla kul-

NAVA LAVA KAVA 17.-19. juuli 2015

17. juulil

16.00 vallategemine Eesti-Läti laulupiiriposti man
 16.30- 17.15 Lõõtsavägilase

18.00 Jaak Kõdari ja Silvia Soro näitemäng

„Läbi Venemaa“. Pühendet mulgi naistele ja pere-dele, kes 1941 Siberise küüditedi. Mängive Luule Komissarov, Raivo Adlas, Aire Pajur, Iivi Lepik, Silvia Soro, Johannes Kõdar, Riho Rosberg.

18. juulil

14.00 lastekuur „Mariel“, NAVA TALU LAVER – mängip Mihkel Poll

16.00 näitemäng „Läbi Venemaa“

19. juulil

12.00 luuleseminari lõpetemine, laste mängu ja tüütua

14.00 Jaak Kõdari lastenäitemäng „Võitlus esäanege“ – jutuvestja Laande Alli

16.00 näitemäng „Läbi Venemaa“

Päeväpilet 10 €,

alla 10 aastese tasute, alla 18 aastese 5 €.

Nava lava toeteve Eesti Kultuurkapital,
 Rahvakultuuri Keskus, Karksi vald.

**MULGIMAA
 SEGÄRAHVATANTSURÜHM**
 saap kokku 20.09 kell 11
 Karksi valla kultuurikeskuse.

Oodame 18-35 aastesi tantsijit.
 Küsi manu tel 5341 9114.

Tantsi ei pia enne mõistma.
 Kik uvilise üle Mulgimaa om oodet!

Leili Nael

Miipidu iistvedäi
 Mulgi kiil: Kristi Ilves

Nüid saap mulgikiilset aalehte

ÜITSAINUS MULGIMAA
 kah kodu telli. Telmise indeks 03053.

Lehte saap telli internetist www.omniva.ee või postkontu-rist, nigu kikki töisi aalehti ja aakirju.
 Üitsainus Mulgimaa tulep neli kõrda aasten ja üte aaste ind om 8 eurut.

Mulgimaa omavalitsustest, raamatukogudest ja Mulke Seltsi kogukondest saap mulgikiilset aalehte edespidi kah ilma rahate!

Mulgi Kultuuri Instituudi väljaanne Üitsainus Mulgimaa

Ajalehe väljaandmist toetab
 "Mulgimaa kultuuriprogramm 2014–2017"

Toimetus:

e-post: ajaleht@mulgimaa.ee
 post: Mulgi Kultuuri Instituut, Kevade 1,
 Tõrva, 68605 VALGAMAA
 toimetaja: Kristi Ilves, tel. 5344 8176
 tiraaž: 3000, küljendus ja trükk: OÜ Vali Press
 Toimendusel om voli kirjatükke parande ja lühembes tetä.